



SPINOZA KRING SOEST

Derde bijeenkomst Ethicaleesgroep

Kees Schuyt

19 februari 2015

Derde boek "Aard en oorsprong van de aandoeningen."

Boek III vormt het hart van de Ethica.

Waar boek II het over de Essentie van de mens had, gaat het in boek III over de Existentie van de mens.

Het is de enige keer in de hele Ethica dat Spinoza een metafoor gebruikt. In stelling 59, blz 181 schrijft hij namelijk: "dat wij als de golven van de zee, door tegengestelde winden voortgezweept, ronddobberen, onwetend omtrent de afloop en ons noodlot."

In boek III komt ook Spinoza's filosofie duidelijk naar voren en wel in de belangrijkste stelling van het hele boek n.l. stelling 6 over de conatus, wat het best te omschrijven is als het streven naar zelfbehoud. Dit vormt de kern van boek III.

Kees Schuyt heeft in 1983 het boek "The Survivor, an anatomy of life in death camps" van Terence des pres (Oxford University Press, 1976' gelezen.

Hierin wordt beschreven hoe mensen in concentratiekampen onder extreme, totalitaire omstandigheden wisten te overleven en is een mooi voorbeeld van Spinoza's conatus, want het boek begint met:

"Each thing, said Spinoza in the Ethics, in sofar as it is in itself, endeavors to persevere in its being. That may not be true for rocks and stars but for societies and men it is undeniable. Survival of the body and its well-being take priority over everything else".

Volgens stelling 7 zit het 'wezen van de mens' in de conatus en volgens stelling 9 is de mens zich van dit streven bewust, waaruit blijkt dat hierbij het denken om de hoek komt kijken en daarmee lichaam en geest dus bij elkaar komen.

*Gonny Pasman - Sackers
Joh. Poststraat 59 3762 VL Soest
tlf: 06-44876223
e-mail: info@spinozakingsoest.nl*



SPINOZA KRING SOEST

Boek III is bevrijdend, omdat het over het omgaan, verklaren en bedwingen van de hartstochten gaat en is daarbij een oefening in zelfkritiek.

In de voorrede van boek III is Spinoza in discussie met Descartes, die beweert dat de geest in staat is de emoties te beheersen (blz 125 onderaan), waardoor hij de geest als iets zelfstandig ziet of, zoals in de eerste alinea staat: 'de geest een staat is binnen een andere staat'. Spinoza is het hier absoluut niet mee eens, wat hij op blz. 126 duidelijk uiteen zet. Voor hem zijn lichaam en geest één.

Kees Schuyt verduidelijkt dit met het volgende voorbeeld:

"Als ik iets zit te typen, dan verzinnen mijn *vingers* de tekst niet, maar mijn *geest*. Mijn hand wordt dus aangestuurd door mijn brein en vormt daarmee dus een eenheid."

Vervolgens buigen we ons over de vraag wat nu de beste omschrijving van het woord *passiones* is.

Spinoza noemt het aandoeningen (zie definitie 3) en dat benaderd het inderdaad het meest, want er wordt je van buitenaf iets aangedaan. Er overkomt je iets.

De beste reactie op de aandoeningen omschrijft Spinoza in definitie 2 wat neerkomt op: Als je iets doet dat uit je eigen wezen voortkomt, dan handel je en ben je actief bezig met je eigen lot. Oftewel: 'Turning passions into actions'.

Dat is ook de belangrijkste ethiek. Hoe beheers je je *passiones* ? Door er zelf handeling aan te geven. (Of populair gezegd: Laat je niet kisten).

Emoties zijn gevoelens, die worden waargenomen door het bewustzijn.

Ontken emoties niet, maar *erken* ze. Laat je er alleen niet door meeslepen.

Je moet de slaafsheid van je eigen hartstochten omturnen tot zelfstandig handelen door te zoeken naar de adequate oorzaken, want hoe meer we de oorzaken van het lot onderkennen, des te meer heb je het lot in eigen handen. Verover je eigen lotsbestemming door kennisverwerving en overstijg een onontkoombaar lot door geestkracht.

Maar dan zou je zeggen dat er dus toch een vrije wil is.

Nee, zegt Spinoza, want alles heeft namelijk een oorzaak en die oorzaak veroorzaakt jouw besluit.

Als we vanaf blz 182 zijn definities van de aandoeningen bekijken, halen we daar de ethiek



SPINOZA KRING SOEST

uit wat het goede leven is.

Al deze 48 definities komen voort uit maar drie soorten aandoeningen:

1. Blijheid
2. Droefheid
3. Begeerte

Bij alle definities houdt Spinoza ons voor, dat je emoties niet moet verdringen, maar moet erkennen. Hij werpt zich hiermee op als een psychologische realist en is ook de eerste die hierover schrijft. Veel later zal Freud hiermee gaan werken, maar daarin is hij dus niet origineel, want alles van Freud is al terug te vinden bij Spinoza.

Kees Schuyt formuleert het nog als volgt: 'De samenleving bestaat uit symbolen, die door het organiserend vermogen van de taal tot uiting komt'.

De vijf boeken van de Ethica bestaat eigenlijk uit 5 G's:

1. **G**od;
2. **G**eest;
3. **G**emoedstoestanden;
4. **G**emeenschap;
5. **G**eluk.

Als laatste wordt de vraag gesteld dat volgens Spinoza toeval niet bestaat, maar dat hij in definitie 8 bij *Genegenheid* in definitie 9 bij *Afkeer* in beide gevallen over *toevallige omstandigheden* spreekt. Is dat niet tegenstrijdig?

Kees Schuyt verwijst hierop naar definitie 3 in boek IV op blz 207, waar Spinoza zegt, dat hij iets toevallig noemt, als iets niet tot de klasse der noodzakelijkheden behoort.

Als we aan het eind samenvatten wat we deze middag hebben behandeld komen we tot de volgende opsomming:

1. Boek III is leesbaarder dan de vorige twee;
2. De kern van boek III is de conatus, wat levensdrift of geestkracht betekent;

Gonny Pasman - Sackers
Joh. Poststraat 59 3762 VL Soest
tlf: 06-44876223
e-mail: info@spinozakringsoest.nl



SPINOZA KRING SOEST

3. Lijden roept tot handelen op;
4. Passiviteit roept actie op;
5. De *passiones* zullen net als de golven van de zee, altijd blijven bestaan en kunnen niet verdrongen worden. Het enige wat we kunnen doen is ze temperen door ze te begrijpen.
6. Je erdoor laten meeslepen geeft onvrijheid;
7. Ieder streeft op zijn eigen manier naar zelfbehoud;
8. Meer en minder is hierbij noodzakelijk. Slings and arrow of fortune.

Volgende keer boek IV.

Februari 2015

Gonny Pasman - Sackers

*Gonny Pasman - Sackers
Joh. Poststraat 59 3762 VL Soest
tlf: 06-44876223
e-mail: info@spinozakingsoest.nl*